

Aktuelle Kirkegaardsspørgsmaal

Af Sognepræst Arne Rohde

Kirkegaardsproblemer har altid en vis Aktualitet; men to Grunde er medvirkende til, at de for Tiden i særlig Grad er aktuelle herhjemme. Den ene staar i Forbindelse med den almindelige danske Kirkegaardslovgivning, den anden har sin Rod i den nuværende Krise.

I. Anlæg og Vedligeholdelse af vore Kirkegaarde skal ske i Overensstemmelse med Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 og den kongelige Anordning af 10. December 1927. Loven betød et stort Skridt henimod bedre Kirkegaardskultur, idet den gav faste Regler m. H. t. en hel Række Forhold, hvori Tilfældighederne tidligere havde nogenlunde frit Spil. Anordningen staar i et dobbelt Forhold til Loven. Dels præciserer, dels viderefører den Lovens Bestemmelser. For saa vidt maa man hilse Anordningens Fremkomst med Tilfredshed. Imidlertid klæber der navnlig ved Anordningen visse til Dels ikke ubetydelige Mangler, som jeg kunde ønske at gøre til Genstand for nogle Bemærkninger.

Jeg begynder med en Bagatel. Der findes Uoverensstemmelse mellem Anordningens § 12 (Brønd kan anbringes paa Kirkegaarden, Lovens § 20, Stk. 4) og § 3 (Brønd skal anbringes). Fejlen er ganske uvæsentlig i og for sig, men giver dog Anordningen et Præg af Hastværksarbejde, som den ikke burde have.

Alvorligere er den Omstændighed, at Anordningen paa flere Punkter viser sig ikke at være tilstrækkelig gennemtænkt. En Mistanke herom faar man allerede i § 7, hvor der som Normalareal for en Voksengrav anbefales 2,5 m × 1,3 m i Stedet for 2,5 m × 1,25 m, hvilke Maal ved deres enkle indbyrdes Forhold anbefaler sig selv og da ogsaa har vundet almindelig Tilslutning.

Af større Betydning er en principiel Fejl,

der er begaaet i Bestemmelserne om Bøgføringen. I § 17 læser vi, at der skal føres en Kirkegaardsprotokol (Stk. 1), og at der skal være et Kirkegaardskort, der bør findes i to Eksemplarer (Stk. 2), samt at Kortet og Gravene aarligt skal sammenholdes. Heri ligger, at Kortet (ikke Protokollen) ses som det faste Punkt i Bøgføringen. Dette er urigtigt set. At Kirkegaardskortet bør findes i mindst to Eksemplarer er rimeligt, men at Protokollen findes i to Eksemplarer er nærmest en Nødvendighed. Er Kortet gaaet til Grunde, kan det genfremstilles ved Opmaaling paa Kirkegaarden, lettest naturligvis naar Gravene er afmærkede med Nummerpæle. Derimod lader en tilintetgjort Protokol sig næppe rekonstruere, dersom den kun fandtes i eet Eksempel. Paa samme Maade er Bestemmelsen om, at Kort og Grave aarligt skal sammenholdes, ret ligegyldig. Herved opnaas jo kun Kontrol med Nummerpælenes rigtige Anbringelse, en Kontrol, der i fornødent Fald kan føres uden Benyttelse af Kort. Af stor Betydning er derimod, at Protokol og Grave sammenholdes, saa man faar Sikkerhed for, at en bestemt Persons Jordfæstelse er foregaaet netop i den Grav, som angives i Protokollen. Dette Forhold er overset i den kongelige Anordning.

Ogsaa Anordningens § 4 er utilfredsstillende affattet. I denne Paragraf gives der Vejledning til Beregning af det til Kirkegaarde nødvendige Areal. Nu skal det indrømmes, at en Vejledning paa dette Punkt er i høj Grad ønskelig, eftersom mange Kirkegaardsudvidelser og rimeligvis ogsaa Nyanlæg foretages saa nogenlunde hen i det blaa. Men den i § 4 givne Vejledning er ikke tilstrækkelig. For det første har man glemt at henlede Opmærksomheden paa det Jordareal, der skal lægges ud til den efterlevende Ægtefælle (Lovens § 24, Stk. 1), et Areal, der er langt større, end man sædvanligvis gør sig klart. Et Eksempel fra Klemens Kirkegaard kan illustrere dette. Ifølge Opgørelse af 1. Septbr. 1940 var Antallet

af Gravpladser, for hvilke første Fredningsperiode endnu ikke var udløbet 560, mens Tallet paa de Pladser, der var købt udover 1 Periode («Fornyelser»), var 15,4 pCt. heraf og Tallet paa Pladser, der ikke kunde disponeres over af Kirkegaarden, fordi de enten var reserveret en overlevende Ægtefælle eller maatte fredes ud over én Periode, eftersom den sidst afdøde Ægtefælle var begravet for mindre end 20 Aar siden, saa højt som 45,6 pCt. For det andet giver den paagældende Paragraf næppe en saa tydelig Forestilling om et Kirkegaardsareals nødvendige Størrelse, som den baade kunde og burde. Ud fra mit Kendskab til Kirkegaarde, som desværre kun er indgaaende for Bornholms Vedkommende, kan jeg gøre et Par Bemærkninger om denne Side af Sagen. Først skal vi beregne Arealet, der er i Brug. Hvis Begravelsesernes aarlige Antal er X, Fredningsperioden 20 Aar og Dimensionerne for en Gravplads $2,5 \times 1,25$ Meter, faar vi $X \times 62,5$ Kvadratmeter. Altsaa: Brugsarealet er 62,5 Kvadratmeter Kirkegaardsplads for hver aarlig Begravelse. Til Jord til overlevende Ægtefæller, Fornyelser og Reserve kan man rimeligvis regne et lignende Areal, og af Kirkegaardsarealet kan ikke godt mere end ca. Halvdelen udnyttes til Gravpladser. Resultatet bliver da $X \times 62,5 \times 4$ (Brugsarealet $\times 4$) d. v. s. at Kirkegaardsarealet bør være 250 Gange saa mange Kvadratmeter som Antallet af aarlige Begravelser. Dette er naturligvis meget groft angivet. Der er paa den ene Side ikke taget Hensyn til Befolkningens eventuelle Vækst og de endnu ikke i ringe Tal til faste Ejendomme udlagte Gravsteder paa den ene Side ikke heller Foranstaltninger paa den anden som Udlægning af Børnegrave med mindre Areal og kortere Fredningsperiode, Gravning i overordentlig Dybde samt hyppigere Anvendelse af Ligbrænding. Dog mener jeg, man i det ovenfor anførte har et brugeligt Udgangspunkt for sine Overvejelser m. H. t. Kirkegaardsarealets Størrelse.

De Skavanker ved vor Kirkegaardslov-

givning, der ovenfor er peget paa, har sandsynligvis i nogen Grad virket hæmmende paa den Forbedring af de danske Kirkegaarde, der skulde være Frugten af den paagældende Lovgivning. Hovedmanglerne ved Lovgivningen er imidlertid andre. Der gives ikke hverken i Loven eller Anordningen en bestemt Tidsfrist, inden Udløbet af hvilken Nyordningen af vore Kirkegaarde skal være tilendebragt. Jeg er ikke klar over i hvilken Udstrækning saadanne Tidsfrister vilde være gennemførlige; men jeg tvivler ikke om deres Gavnlighed.

Til stor Skade er de utilstrækkelige Kontrolbestemmelser med Hensyn til Gennemførelsen af de forskellige Lovkrav. Ganske vist hedder det i Anordningen, at Kirkegaardsprotokollen autoriseres af Provstesynet (§ 17, Stk. 1), at Kortet godkendes af Provstesynet (Stk. 2), og at Protokol og Kort skal forevises ved det aarlige Eftersyn af Kirkegaarden (Stk. 3); men der mangler en Bestemmelse om, at Provstesynet skal gøre Indberetning til Stiftsovrighed eller Ministerium om, hvorledes Kirkegaardsreguleringerne skrider frem, i hvilken Tilstand Kort og Protokol befinder sig o. s. v. I mangt et Tilfælde er Kirkegaardsreguleringen hverken i Marken eller m. H. t. Børføringen blevet effektiv p. G. a. manglende Tilsyn fra Provstesynets og Provstiudvalgets Side.

En Undskyldning kan de sidstnævnte Myndigheder ganske vist dække sig bag: De mangler som Regel den fornødne Sagskundskab til at vejlede Menighedsraadene ved Gennemførelsen af Kirkegaardens Regulering. Her staar vi ved Kirkegaardslovgivningens maaske alvorligste Brist, at der der ikke ydes Provstiudvalgene den fornødne sagkyndige Assistance i Kirkegaardsspørgsmaal. En fast ansat Kirkegaardskonsulent, lønnet af de kirkelige Midler og gratis til Raadighed for Provstiudvalgene, vilde sikkert betyde et stort Skridt fremad.

Naar man tager i Betragtning, hvad jeg ovenfor har fremdraget, tror jeg, det maa

indrømmes, at Kirkegaardslovgivningen ikke er uden Skyld i, at Kirkegaardsproblemer, som for længe siden burde være løst og bragt ud af Verden, stadig er aktuelle.

II. Men hertil er kommet den store Krig og i vort Land vanskelige økonomiske Kaar for flere Samfundsklasser. En Kriselovgivning har været nødvendig til Fremme af Beskæftigelsen, og Kirkegaardsarbejder omfattet af denne Lovgivning. Det er derfor naturligt, at Havearkitekt *Johannes Tholles* har grebet Pennen for at henlede Opmærksomheden paa dette Punkt, og Resultatet er blevet »Aktuelle Kirkegaardsspørgsmaal«, en letlæselig og god lille Bog. Allerede mange Gange tidligere har Forfatteren søgt at paakalde Offentlighedens Interesse tildels vel ud fra den Betragtning, at naar Lovgivningen har vist sig utilstrækkelig til alene at hidføre en tilfredsstillende Ordning af vore Kirkegaarde, bør man ved privat Agitation komme Lovgivningen til Hjælp.

Johannes Tholles nye Bog anlægger helt igennem et bestemt Synspunkt, viser nemlig, hvorledes man med Fordel kan benytte de for Tiden gældende Tilskudslove til Udførelse af forskellige Arbejder paa vore Kirkegaarde. I tolv smaa Afsnit omtales lige saa mange forskellige Omraader, hvor der kan sættes ind. Først og udførligt behandles Kirkegaardenes Regulering. Meget beskedent kaldes Bogen »supplerende Bemærkninger« til den af Forfatteren tidligere udgivne større Kirkegaardshaandbog, men giver i Virkeligheden en hel ny Behandling af de samme Spørgsmaal. Det var ønskeligt, om mange Præster, Kirkeværger og i det hele taget Menighedsraadsmedlemmer vilde læse »Aktuelle Kirkegaardsspørgsmaal« og derigennem faa større Lyst til at sætte sig ind i disse Spørgsmaal. Med øget Interesse og Kynighed i de ansvarlige Kredse vil vi være paa Vej mod bedre Kirkegaardskultur i vort Land.

Jeg tror, vi er adskillige, som har lært en

hel Del ved selvstændigt at læse Havearkitekt Johannes Tholles Skrifter, og som ønsker at sige ham Tak ogsaa for hans sidste Bog.

Kirkegaardens Omgivelser

Af Arkitekt S. Fritz

I Erindringsbilledet af Landsbykirkegaarden er Kirkegaardens nærmeste Omgivelser ofte indflettet meget stærkt, og ofte er det desværre saadan, at man ved Tanken paa en bestemt Kirke ligefrem husker dens skæmmende Omgivelser meget tydeligere, end man husker selve Kirke og Kirkegaard. Saa vel paa dette som paa gode Forhold skal der her gives nogle Eksempler, idet vi navnlig vil søge at illustrere det sete med Billed-eksempler, der alle stammer fra jydsk Kirkegaarde. Vi vil begynde med et Eksempel paa virkelig gode Forhold.

Ved *Lyngby Kirke* i Hasle Herred giver en hel Del storkronede Træer paa og udenfor Kirkegaarden denne en vis storslaaet Stemning, og for en Gangs Skyld dominerer Træerne over Kirken, der her er ret lille (se Fig. 71). Det brede Grønsvær umiddelbart udenfor Portalen, der er enkel, men festlig, giver en fortrinlig Forgrund for Kirken og dens gamle Stendige, og Grønsvær og Træer passer fortrinligt til Portpartiet, saa det hele gaar op i en større Enhed af Harmoni. Stemningen er kraftig, og kun nogle Buskvækster i Siderne forstyrrer lidt. At Grønsværet ogsaa er til praktisk Nytte som Parkerings- og Holdeplads giver hele Partiet yderligere et Plus. — Modsætningen til dette kan vi finde i *Ølsted* i Hatting Herred (se Fig. 70), hvor Bebyggelsen er placeret netop saa landskabelig uheldigt, som man kan tænke sig det. Det synes ganske meningsløst, at det nye og kedelige Hus er placeret saadan, at det ligger mellem Grønsværet og Kirken, — og mens ovenstaaende Stemningsbillede fra *Lyngby* maaske vil opfattes som en Selvfølgelighed, der knapt nok